

Vit eiga at góðska fiskin meira í Føroyum

Tað er neyvan nakað land í vesturheiminum, sum hevur eina so einstáttaða vinnu sum vit. Næstan 100 prosent av okkara útflutningi er fiskaúrdráttur, sigast kann at okkara vinna er meinlik vinnuni hjá teimum tilafturskomnu londunum. Eyðkennið fyri hesi lond er, at tey bert hava fáar ótilvirkaðar vørur at útflyta, skrivur Leivur D. Michelsen, fíggarstjóri á Bacalao í grein í »Okkara Millum«

Sum heild er prisurin á rávøru meira óstöðugur enn prisurin á góðskaðum vörum. Tær góðskaðu vørurnar hækka eisini vanligu skjótari enn rávøran. Lækkandi fiskaprisir mugu tí fáa fylgjur fyri okkara samfelag, sum bert hevur hesa einu vinnu at lita á. Tað kann tí undra, at politikarar og aðrir fyrst nú ásanna, at neyðugt er at halda aftur, og lata innleiðslur hjá fiskivinnuni áseta, hvussu livskorini og útbýgging á sjógvi og landi skal vera í Føroyum. Vit kunnu ikki halda fram við at lónarutreiðslurnar eru meira enn tvær ferðir okkara útflutning, og at hvarja ferð, vit gjalda eina krónu í fiskivinnuni, skulu aðrir samfelagsbólkar hava meira enn trýggjar krónur.

Tað hevur staðið í teimum síðstu samgonguskýlunum, at fiskivinnan og Ráfiskagrúnnurin skulu endurskoðast. Enn er onki hent. Eg vil í hesi grein royna at greiða frá teimum trupulleikum eitt fiskavirkni hevur í dag. Eisini vil eg royna at koma inn á, hvørjar broytingar skulu gerast í fiskivinnuni fyri at fáa meira burtur úr. Høvuðstrupulleikin hjá skipum og virkum í dag er, at tey fáa ov litit av fiski. Hetta vil eg ikki koma inn á her, men tað skal nevast, at arbeið verður við einari ætlan, um at fáa frystan fisk aðrastaðni frá. Hetta skuldi gjørt, at vit kunnu minka fiskiflotan, uttan at steigja nakað flakavirki.

Tað má ásannast at okkara tilfeingi er avmarkað. Tí er

neyðugt at vit ganga frá tonstamentalititunum. Vit mugu bera so í bandi, at hver fiskur kemur til haldar, soleiðis at fyrsta floks vera kann faast burtur úr. Tað eru try lið, sum hava ávirkan á, hvussu tann lidna veran verður. Tað eru skipini, flakavirkini og søluliðið. Skulu hesi try liðini virka væl, er neyðugt at ábyrgd og myndugleiki er á sama stað. Tað er eisini neyðugt, at tað skal lona seg at fiska góðan fisk, framleiða góða vøru og fáa góðan pris fyri ta lidnu vøruna.

Ráfiskagrúnnurin

Ráfiskagrúnnurin varð settur á stovn í 1975. Hetta varð gjørt fyri at kunna halda javnar avreiðingarpisur. Seinni varð hann eisini nýttur til at javna veiðutryðið við soleiðis, at fleiri fiskasløg kunnu fiskast. Hetta varð gjørt á tann hátt, at tey dyru fiskasløginu skuldu gjalda til tey biligaru. Ráfiskagrúnnurin kom eisini á fíggarlagina. Í 1975/76 voru 10 mio. kr. avsettir. Í dag er neyðugt við

200 mio. kr. fyri at halda nýverandi avreiðingarpisur. Avrokningarpisurin er tann prisur, sum flakavirkini skulu gjalda. Hann er grundaður á upplýsingar frá fiskautflytara um sölupris o.a. og metan av framleiðsluutreiðslum, sölukostnaði og fulnaðargjaldi (skiftisavlopi). Skiftisavlopið er grundað á raksturinn hjá nøkrum væriknum flakavirkjum. Hetta skuldi havt við sær, at eitt værikkið virki altíð kundi svara hvørjum sitt. Tí broytingar í marknaðarpisinum og í beinleiðis utreiðslum ávirka avrokningarpisur, meðan skiftisavlopið verður ásett samb. roknskapartel hjá flakavirkjunum einaferð um árið. Henda skipan er nógv átalá. Hon er vordin kallað ein koddaskipan, tí uttan mun til hvønn pris tann lidna veran er seld fyri, og hvussu illa virkini hava arbeiðt, hava tey fingið tað sama burtur úr. Í teorini er rætt at finnst at hesum. Í 1988 var tað onki flakavirki, sum kláraði sínar skyldur. Høvuðsorsøkin er, at Ráfiskagrúnnurin ikki hevur regulerað skiftisavlopið síðani 1985. Tey lækkandi fiskaprisirnir gjørdur, at virkini taptu nógv uppá goymslurnar. Hetta merkir, at skipanin hjá Ráfiskagrúnninum bert virkar við hækkanði marknaðarpisum, og at Ráfiskagrúnnurin javnar skiftisavlopið á hvørjum ári. Løgin um ráfiskagrúnnin er broytt tann 20. mai 1988. Ráfiskagrúnnurin arbeiðir ikki eftir tí nýggju løgini, tí orðingin í løgini er sera

ogreið. Tað er ongin ivi um, at núvirkandi lóg má broyttast. Tann størsti vandin við núvirkandi lóg er, at hon onga »gularótseffekt« hevur. Tað loysir seg ikki hjá flakavirkjum at rationalisera, tí Ráfiskagrúnnurin tekur vinningin aftur við ásetan av skiftisavlopinum. Tað loysir seg heldur ikki at framleiða dyrtari vørur, tí tað merkir hægri ráfiskapris hjá flakavirkjunum. Tí má ein skipan finnst, sum motiverar flakavirkini.

Vrakarastovnurin

Staðan hjá flakavirkjunum í dag er tann, at tey onga ávirkan hava á, hvussu ráfiskurin verður góðskumettur. Tey hava heldur onga ávirkan á, hvussu tann lidna veran av saltfiski verður góðskumettur, meðan tey sjálvi góðskumeta ta lidnu vøruna av frystum og ísaðum fiski. Hetta ger, at flakavirkini ikki kunnu seta krav til skipini, tí vrakarastovnurin liggur ímillum. Tey almennu B prosentini síðani 1986 siggja soleiðis út:

	1986	1987	1988	1989
				pr.
Toskur	4,9	4,4	4,2	3,2
Millumfiskur	4,6	4,4	4,2	2,0
Hysa	7,7	6,4	4,9	4,1
Upsi	6,6	6,1	5,2	4,2

Sum tað sæst eru B prosentini stóðugt lækkandi. Tað skal viðmerkjast, at B prosentini aðrenn 1986 voru væl hægri. Í dag er tann almenni B fiskurin so at siga ongin. Hóast hetta setti Fø-

oya Landsstýri tann 6. nov. 1988 í verk lóg um avmarking av turalongd. Hetta varð ímillum annað gjørt fyri at betra um góðskuna, hóast tey almennu B prosentini voru heilt smá. Hetta má sigast at vera eitt stórt misalið á Vrakarastovnin. Tann 3. april 1989 var fundur ímillum Ráfiskagrúnnin, Ráfiska keyparafelagið, Heilsuførligu Starvsstovuna, Vrakarastovnin og Føroya Fiskasølu. Evnið á fundinum var spurningurin um, hvat kundi gerast fyri at betra um góðskuna á okkara fiski og fiskavørur í síni heild. Partarnir samdust um at heita á Føroya Landsstýri um at taka Vrakarastovnin av sum tann útnandi partur í innhandlingini. Keyparin og seljarin skulu hava fulla ábyrgd av innhandlingini av fiskum fiski og sostatt eisini góðskuni á tí keypta fiskivinum. Hetta tí at tað vildi motivera báðar partar í positivan rætning. Tað er spell, at onki er hent í hesum máli. Tað er ringt hjá flakavirkinum at seta krav til skip, ta tey kunnu vísa á ein avreiðingarseðil við ongum B fiski.

Flakavirki og skip

Tað er ongin, sum í dag er í iva um, at bygnaðurin í fiskivinnuni er skeivur. Trystið á fiskastovnararnar er ov stórt, og sum er, fáa virkini ikki nógv mikið av fiski. Fløgurnar hava verið ov stórar. Øll flakavirki eru útbýgd til at virka øll fiskasløg. Okkara maskinur verða í mesta lagi nýttar 8 tímar um dagin. Í øðrum londum, t.d. Danmark, verður arbeiði í tveimum og trimum skiftum. T.v.s. at tær 53 mio. kr. flakavirkini høvdu í avskrivningu í 1988 við tveimum skiftum, høvdu verið 27 mio. kr. Hetta er ein átturvendandi trupulleiki, at vit ikki eru fabriksvør. Skulu vit í gongd at framleiða meira av góðskaðum vörum, er treytin, at arbeið verður í skiftum. Sum fyrr nevnt hevur innhandlingin av fiski stóran tyding. At vrakarastovnurin er uppi góðskumeting, er ongin loysn. Skipini skulu motiverast soleiðis, at tey fáa eikasamsýning fyri fyrsta floks fisk. Hetta skulu flakavirkini gjalda við at tey eisini skulu avrokna eftir góðsku. T.d. er 4,1 prosent av hysuni innhandlað sum B fiskur í ár, meðan framleiðslan av blokki hevur verið 32 prosent. Mett verður, at blokkframleiðslan kann minkast við 10 prosentum. Hetta hevði givið umleið 12 mio. kr. meira í útflutningsvirði um árið fyri hysuna.

Lønarlæg

Lønarlægð í Føroyum er ov høgt. Av teimum samlaðu lónarutreiðslunum í tíðarskeiðnum 1.05.88 til 30.04.89, eigur fiskivinnan á sjógvi og landi 24 prosent. Sum er, megnar fiskivinnan ikki at gjalda tey síðstu 76 prosentini, og tí má ein partur rindast í tær fáa onga eftirbering. Ein gongd leið hevði verið at lækka lönirnar og samstundis lækka skattin og tollin. Hetta hevði gjørt

arum — freistingin er stór hjá nógvum kommunum at kradda sær eitt sindur av peningi frá tí so tolna og síðliga húskinum. Palleba og Marsonnu, til at rinda við graslikisvöllirnar, ferjulegurnar og onnur stórlætisprojekt hjá politisku lokalflógvitunum.

etj.-

Navn: DØMI 2	Bústaður: VESTMÁNNA
Nr. Kommuna	Koskt% Kiskt% Bfrdr.
29 Vestmanna	18.30 0.20 2000
Skattskyldug inntøka:	200000
Kommunuskattur:	36999
Landsskattur:	60700
Bruttoskattur:	97699
Persón frádráttur:	4500
Barnafrádráttur:	10000
Rentubýðan	120000
Frádráttur frá hjúnarfelag:	
Skattur goldin uttanlands:	
Frádráttir tilsamans:	64900
Nettoskattur:	16.40 % 32799
Goldin A-skattur:	32000
Alíknadur B-skattur:	32000
Fyribilsskattur:	32000
Irestandi skattur:	799
Um goldið verður eftir 01/04 verður 9.00% lagt afturat:	871 Kr. yvir 3 mdr. = 290 Kr.
Ar: 88	